

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΩΡΩΠΟΥ¹

(Σχέδ. 1· Πί ν. 23)

1. Είναι ιδιαίτερος εύτυχής σύμπτωσης, όταν δυνάμεθα να ταυτίσωμεν πρόσωπα αναφερόμενα επί επιγραφῶν πρὸς ἄλλα γνωστὰ ἐκ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως. Πολὺ δὲ περισσότερον ὅταν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι μέχρι στιγμῆς ἀπλαῖ μνεῖαι καὶ διὰ τῶν νέων στοιχείων ἀποκτοῦν ὑπόστασιν.

Οὕτω εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἀμφιαρείου σφύζονται δύο συγκεκολλημένα τεμάχια βαθριδίου ἐκ μαρμάρου Ὑμηττοῦ ὕψ. 0,095 μ. Τὸ βάθρον, ὡς ἀποκαθίσταται ἐν τῷ Σχέδ. 1, εἶχε τὴν μορφήν κίονος μετ' ἄβακος ὕψ. 0,052 μ. καὶ ὑπ' αὐτὸν ὑπῆρχε κυρτὸν² κυμάτιον ὕψ. 0,041 μ. Ἄνω ἔφερε μεγάλον κυκλικὸν τὸρμον μεγίστου βάρους 0,021 μ. Ἡ συνολικὴ ἀποκαθισταμένη διάμετρος τοῦ βάρου εἶναι 0,22 μ.

Τὸ μόνον τὸ ὅποιον δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ βάρου ἀνάθημα εἶναι ὅτι τοῦτο ἦτο ἐκ μαρμάρου (Πί ν. 23 α).

Ἡ ἐπιγραφὴ³ τοῦ βάρου, ὕψ. γραμμ. 0,012 μ., εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἄβακος (Πί ν. 23 β).

[Ἀριστομ[ήδης] Με[-----]
[Φεραῖος Ἀμφια[ράω]].

Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἢ ἀνάθεσις δύναται νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος.

Διὰ τὴν χρονολόγησιν ὁμοῦς ὑπάρχουν καὶ ἄλλα κριτήρια. Ὁ Ἀρριανὸς⁴ διηγεί-

1. Τὸ Corpus τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Ὠρωποῦ, ἡ ἱστορία, ἡ γεωγραφία, οἱ θεσμοί, ἡ προσωπογραφία τῆς πόλεως κλπ. ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐν Lyon εἰς τὸ Institut d'Épigraphie Grecque ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Jean Pouilloux γενομένης διδακτορικῆς μου διατριβῆς, ἧτις θὰ δημοσιευθῆ συντόμως.

2. Τὸ δωρικὸν κυμάτιον τοῦ βαθριδίου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου σχεδίου, ἐμφανίζεται ἡμιτελές, διότι στερεῖται τῆς ὑποκάτω αὐλακος, ἡ ὁποία θὰ προεφύλασσε τὸν κίονα ἐκ τῶν ὑδάτων. Τοῦτο δύναται ἴσως νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ βάθρον ἦτο μικρὸν καὶ ὁ τεχνίτης δὲν ἐθεώρησε τὴν ἔλλειψιν ταύτην σημαντικὴν.

3. Τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς τὸ γενόμενον ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου, σφωζόμενον σήμερον εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (ἐπιγραφὴ ἀριθ. 290), λέγει ὅτι σφύζονται τρία ἀπομνηματα καὶ παρέχει τὸ ἐξῆς κείμενον :

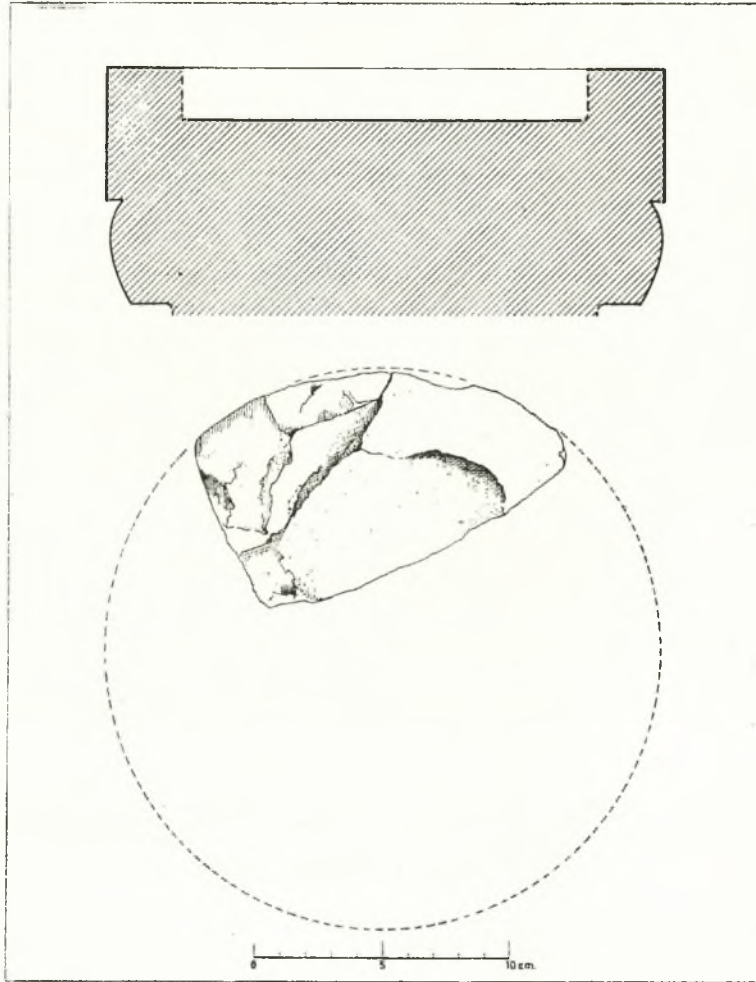
Ἀρ[ιστομ]ήδης Με[(λχ) νάνδρον
Φεραῖος Ἀμφια[ράω].

Τὸπος εὐρέσεως : « εὐρέθησαν ἐν τῷ βορρᾷθεν τοῦ Ἀμφιαρείου Μικρῷ Ἀθλοτοπιῶ, ἐν ἀργῷ Γ. Βάθῃ », ὅπου δηλαδὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο ὁ ἵππόδρομος τοῦ ἱεροῦ.

Ὁ Λεονάρδος οὐδεμίαν προσωπογραφικὴν ταύτισιν κάμνει οὔτε δίδει χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς, συμφώνως ἄλλωστε πρὸς τὴν μέθοδόν του.

4. II, 13, 2. Ὁ Curtius Rufus ἀναφέρει ἐπίσης τὸν Ἀριστομήδην ἐν III. 9 κ.ε. : *Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur additis funditorum sagittariorumque*

ται τὰ ἐξῆς περὶ τῶν αὐτομόλων εἰς τὸν Δαρεῖον Ἑλλήνων : Ἀμύντας δὲ ὁ Ἀντιόχου καὶ Θυμώνδας ὁ Μέντορος καὶ Ἀριστομήδης ὁ Φεραῖος καὶ Βιάνωρ ὁ Ἀκαρνάν, ξύμπαντες οὗτοι αὐτόμολοι, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτοὺς στρατιωτῶν ὡς ὀκτακισχιλίων εὐθὺς ὡς τεταγμένοι ἦσαν κατὰ τὰ ὄρη φεύγοντες ἀφίκοντο εἰς Τρίπολιν τῆς Φωνίκης· καὶ ἐν-

Σχέδ. 1. Τὸ βᾶθρον τῆς ἐπιγραφῆς. Τομή καὶ κάτωφως

ταῦθα καταλαβόντες τὰς ναῦς νενεωκμημένας ἐφ' ὧν πρόσθεν ἐκ Λέσβου διακεκομισμένοι ἦσαν, τούτων ὅσαι μὲν ἱκαναί σφισιν εἰς τὴν κομιδὴν ἐδόκουν, ταύτας καθελεύσαντες, τὰς δὲ ἄλλας αὐτοῦ ἐν τοῖς νεωρίοις κατακαύσαντες, ὡς μὴ παρασχεῖν ταχεῖαν τὴν δίωξιν, ἐπὶ Κύπρον ἔφυγον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αἴγυπτον, ἵνα περὶ ὀλίγον ὕστερον πολυπραγμονῶν τι Ἀμύντας ἀποθνήσκει ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων.

viginti fere milibus. In eodem Thymondas erat Graecis peditibus mercede conductis, triginta milibus, praepositus. Hoc erat haud dubie robur exercitus, par Macedoniae phalangi acies. In laevo cornu Aristomedes Thessalus xx milia barbarorum peditum habebat.

Θά φανῆ ἐκ πρώτης ὄψεως πολὺ τολμηρὰ ἢ ταύτισις τοῦ Ἀριστομήδους Φεραίου, τοῦ Ἀρριανοῦ, πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ὁμώνυμον. Πλὴν ὅμως τῆς ὁμωνυμίας καὶ τῶν χρονικῶν πλαισίων (τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ ἱστορούμενα διαδραματίζονται τὸ 333 π.Χ.) ὑπάρχουν καὶ ἄλλα στοιχεῖα.

Ὁ Ἀμύντας ὁ Ἀντιόχου τιμᾶται περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰ. π.Χ. εἰς τὸν Ὁρωπὸν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ προξένου⁵. Ταυτοχρόνως εἶχε τιμηθῆ ὁμοίως καὶ ὁ « βασιλεὺς » τῆς Μακεδονίας Ἀμύντας, υἱὸς τοῦ Περδίκκα Γ' ⁶. Τὰς τιμὰς ταύτας ἔλαβον ἐπ' εὐκαιρίᾳ ταξιδίου των εἰς τὴν Νότιον Ἑλλάδα καὶ διαβάσεώς των ἐξ Ὁρωποῦ ⁷.

Τὸν Ἀμύντα Περδίκκα δολοφονεῖ ὁ Ἀλέξανδρος τὸ 335 π.Χ. μετὰ τὴν ἀνοδὸν του εἰς τὸν θρόνον, ἐνῶ ὁ Ἀμύντας Ἀντιόχου ἀπέφυγε, τότε, ὁμοίαν τύχην, αὐτομολήσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου Β' πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας Δαρεῖον. Καὶ οὗτος, ὡς διηγεῖται ὁ Ἀρριανὸς εἰς τὸ παρατεθὲν χωρίον, ἐδολοφονήθη εἰς τὴν Αἴγυπτον εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἴσσοῦ τὸ 333 π.Χ.

Μὲ τὴν διάβασιν ἐξ Ὁρωποῦ καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμφιαράου τῶν δύο Μακεδόνων πρέπει νὰ συσχετισθῆ καὶ τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἀριστομήδους, ὅστις φαίνεται ὅτι τοὺς συνώδευεν εἰς τὸ ταξιδιὸν των. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν ἐτιμήθη καὶ αὐτὸς ὁμοίως ὑπὸ τῶν Ὁρωπίων· τοῦτο εἶναι πιθανόν. Ὁ Ἀριστομήδης ⁸ θὰ ἦτο πρόσωπον στενωῶς συνδεδεμένον πρὸς τὴν ἐκπεσοῦσαν δυναστείαν τοῦ Ἀμύντου, ἀπέφυγε δὲ τὴν μῆνιν τοῦ ἐπικρατήσαντος Ἀλεξάνδρου ἀκολουθήσας εἰς τὴν Περσίαν τὸν φίλον του Ἀμύνταν Ἀντιόχου.

2. Στήλη σχηματίζουσα ἄνω ἀπλοῦν ἄγλυφον ἀέτωμα, ὕψ. 0,70, πλάτ. 0,30, πάχ. 0,06 μ. Ὑψ. γραμμ. 0,007 μ. στοιχηδὸν 18 - 20 (λόγῳ τῆς συλλαβικῆς διαιρέσεως).

Ἐμνημονεύθη ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου ἐν ΠΑΕ 1903, σ. 34.

*Ἱερῆος Λεάρχου, μῆνός
ἀγριωνίου τρίτει ἀπιόν-
3 τος, Λυσίππου Χαιρέου εἰ-
πεν· δεδόχθαι τῷ δήμῳ
Καλλίνων Θεωνος Μεγα-
6 [ρ]έα πρόξενον εἶναι τῆς
[π]όλεως καὶ αὐτὸν καὶ ἐκ-
γόνους καὶ εἶναι αὐτοῖς
9 γῆς καὶ οἰκίας ἔγκτησιν
καὶ ἰσοτέλειαν καὶ ἀσυ-
λίαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ*

5. IG VII 4250· Syll.³ 258· H. Berve, Das Alexanderreich II, Prosopographie, ἀριθ. 58.

6. IG VII 4251· Hicks - Hill³ ἀριθ. 142· Syll.³ 258· Tod, SGHI 164. Berve, ἔ.ἀ. ἀριθ. 61.

7. Ὁ Ἀμύντας Περδίκκα κατὰ τὴν διάβασιν του ἐκ Λεβαδείας κατήλθεν εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Τροφωνίου, ἡ σχετικὴ δὲ ἐπιγραφὴ IG VII 3055 στίχ. 7 κ.έ. λέγει : Ἀ[μ]ύντα[ς] Π[ε]ρ[δ]ί[κ]κα [Μα]κεδόνων βασιλεύ[ς] καταβ[ά]ς ἐν τῷ ἄντρον ὑπὲρ αὐτοσαντῶ ἀνέθηκε. Τὸ ἐπίθετον βασιλεὺς ὑπετέθη ὅτι ἀνέγραφε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ IG VII 4251 εἰς τὸν στίχον 4, ὅπου ἡ λέξις Μακεδόνα ἐγράφη ἐπὶ τῆς θέσεως ἀποξεσθεισῆς λέξεως. Ὡς ὅμως ἔδειξεν ὁ Λεονάρδος ἐν ΑΕ 1919, 64α, τοῦτο δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ λίθου ἴχνη.

8. Περὶ τοῦ Ἀριστομήδους διαπραγματεύεται ὁ Berve, ἔ.ἀ. ἀριθ. 128.

- 12 πολέμου και ειρήνης και
κατά γῆν και κατά θάλατ-
ταν και τὰ ἄλλα πάντα κα-
14 θάπερ τοῖς ἄλλοις προξέ-
νοις και ἐδεργέταις.

Ἦς ἐκ τῆς γραφῆς και τῶν προσωπογραφικῶν στοιχείων, τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα χρονολογεῖται εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ Γ' π.Χ. αἰῶνος.

Ὁ ἱερεὺς Λέαρχος, μαρτυρούμενος διὰ πρώτην φοράν, εἶναι πιθανῶς ὁ Λέαρχος Λιμναίου⁹, ὁ ὁποῖος προτείνει τὸ ψήφισμα IG VII 328.

Ὁ Λυσίππος εἶναι υἱὸς τῆς Ἀρκεσοῦς, πατὴρ Ἀρκεσοῦς τῆς νεωτέρας¹⁰, ἀδελφός τοῦ Λυρανίου¹¹, ὅστις ὑπῆρξε πατὴρ Χαιρέου τοῦ νεωτέρου¹² και τοῦ Μυννίχου¹³. Τὸ στέμμα τῆς οἰκογενείας ἔχει ὡς ἐξῆς :

Χαιρέας I — Ἀρκεσὼ I
(AE 1892, 54, 89)

Λυσίππος Λυρανίας
(AE 1892, 54, 89) (IG VII 276, 277, 285)

Ἀρκεσὼ II Μύννιχος Χαιρέας II
(AE 1892, 54, 89) (IG VII 285) (IG VII 276, 277)

Τὸ παρὸν ψήφισμα χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἀμφιαράου, αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος χρονολογήσεως εἶναι και ὁ συνηθέστερος διὰ τὸν Ὀρωπὸν. Γενικῶς οἱ Ὀρωπιοὶ ἐδείκνυον μεγάλην ἐλαστικότητα εἰς τὸ θέμα αὐτό. Εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸν Δ' π.Χ. αἰῶνα, ὡς και εἰς τὸν Γ' αἰῶνα μέχρι τοῦ ἄρχοντος τοῦ κοινοῦ Θεοτίμου¹⁴, δὲν μνημονεύεται ὁ ἐπώνυμος ἄρχων. Ἐπὶ 31 ψηφισμάτων μόνον τὰ 7 χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Ἐξ αὐτῶν τῶν 7 τὰ τρία μνημονεύουν ἐπὶ πλέον ὡς ἐπώνυμους τοὺς τρεῖς πολεμάρχους τῆς πόλεως¹⁵.

Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κοινοῦ Θεοτίμου τὰ ψηφίσματα τοῦ Ὀρωποῦ χρονολογοῦνται ὡς ἐξῆς :

9. Λέαρχος Λιμναίου ἀπαντᾷ και ἐν Χαλκίδι, ὡς ἐδείχθη ἐν AE 1952, 203 ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG XII, 9, 912 ὁμοῦ μετ' ἄλλων ὀμωνύμων πρὸς γνωστοὺς Ὀρωπίους.

10. AE 1892, 59, 89· ἡ ἀναθηματικὴ αὐτῆ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἐξῆς :

Ἀμφιαράω Ἀρκεσὼ Ἀρκεσοῦν
Λυσιπῶνου τοῦ υἱοῦ
τὴν θυγατέρα ἀνέθηκε.

Ἐν IG VII 435 δημοσιεύεται μόνον τὸ ἀριστερὸν τεμάχιον αὐτῆς.

11. Παρατηρητέον ὅτι ἐν Ὀρωπῷ ἐνῶ ὁ ρωτακισμὸς ἐξηφανίσθη κατὰ τὸν Γ' π.Χ. αἰῶνα, ὅπως και τὰ λοιπὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα, διετηρήθη μόνον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Λυρανίου.

12. IG VII 276, 277.

13. IG VII 285.

14. Ὁ Θεότιμος κατὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ Feysel ἐν Polybe σ. 73 ἤρξε μεταξύ 223 - 209 π.Χ.

15. Πρβλ. Μιτσὸν ἐν AE 1952, 168 και S. Schaefer ἐν PW Suppl. VIII ἐν λ. *Polemarchos*.

1. 'Από τοῦ ἱερέως τοῦ 'Αμφιαράου (43 ψηφίσματα).
2. 'Από τοῦ ἄρχοντος τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ ἱερέως (16 ψηφ.).
3. 'Από τοῦ ἄρχοντος τοῦ κοινοῦ, τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἱερέως (13 ψηφ.).
4. 'Από τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἱερέως (4 ψηφ.).
5. 'Από τοῦ ἄρχοντος τοῦ κοινοῦ καὶ τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως (1 ψηφ.).
6. 'Από τοῦ ἄρχοντος τῆς πόλεως (1 ψηφ.).

Τὰ λοιπὰ ψηφίσματα οὐδεμίαν χρονολόγησιν φέρουν.

Εἶναι λοιπὸν φανερόν ὅτι πραγματικὸς ἐπάνυμος τῆς πόλεως εἶναι ὁ ἱερεὺς, τοῦτο δὲ εἶναι φυσικόν, διότι ὡς παρετήρησεν ὁ M. Feyel¹⁶, ὁ βίος τῆς πόλεως ἦτο κυρίως θρησκευτικὸς λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ γειτονικοῦ ἱεροῦ τοῦ 'Αμφιαράου.

Θὰ πρέπει μόνον νὰ τονισθῇ ὅτι πολλὰ ψηφίσματα, κυρίως τὰ ἐπὶ τῶν βάθρων, δὲν φέρουν χρονολόγησιν, διότι ἔπονται ἄλλων χρονολογουμένων. Τοῦτο ὅμως δὲν ἰσχύει διὰ τὰ δύο προξενικά ψηφίσματα SEG XV 272, 273 διὰ δύο ἀδελφούς, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαραχθῆ τὸ ἓν ὑπὸ τὸ ἄλλο ἐπὶ τῆς αὐτῆς στήλης καὶ χρονολογοῦνται κεχωρισμένως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱερέως.

Σπανιώτερον μνημονεύεται ὁ μῆν καθ' ὃν λέγεται τὸ ψήφισμα. 'Εκ τῶν γνωστῶν μου ψηφισμάτων τοῦ 'Ωρωποῦ, ὁ μῆν μνημονεύεται 21 φορές¹⁷. 'Αντιθέτως τὰ ψηφίσματα τοῦ κοινοῦ τῶν Βοιωτῶν, ὅσα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ 'Αμφιάρειον, εἶναι τοῦ μηνὸς πανάμου¹⁸, πλὴν μιᾶς προξενίας ἀμφιβόλου ὡς πρὸς τὸν μῆνα, τῆς SEG I 113.

'Η ἡμέρα καθ' ἣν ἐψηφίζοντο αἱ προξενίαι μνημονεύεται 15 φορές.

Τὸ τυπικὸν τοῦ παρόντος ψηφίσματος δὲν ἐκφεύγει τῶν συνήθων πλαισίων τῶν ψηφισμάτων τοῦ 'Ωρωποῦ. Ὁ τιμώμενος ὀνομάζεται πρόξενος, ὄχι ὅμως εὐεργέτης¹⁹. Τὰ προνόμια ἐνταῦθα εἶναι κληρονομικά, ὡς συμβαίνει ἐπὶ 112 περιπτώσεων, ἐνῶ εἰς 66 περιπτώσεις εἶναι προσωπικά καὶ δὲν κληροδοτοῦνται.

Μεγαρεὺς πρόξενος τοῦ 'Ωρωποῦ εἶναι καὶ ὁ τιμώμενος εἰς τὸ ἐλλιπῶς δημοσιευμένον ψήφισμα IG VII 263.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΕΤΡΑΚΟΣ

16. Polybe, σ. 22. P. Roesch, Thespies et la Confédération béotienne, σ. 160.

17. 2 ἔρμαιοσ, 2 προστατήριος, 3 ἀγριώνιος, 3 θύιος, 7 ὁμολώιος, 2 πάναμος, 1 παμβοιωτίος, 2 δαμάτριος καὶ 14 ἀλαλκομένιος.

18. Βλ. Λεονάρδον AE 1919, 71· Feyel, Contribution à l'Épigraphie Béotienne, σ. 18.

19. 87 ψηφίσματα ἀπονέμουν καὶ τὸν τίτλον τοῦ εὐεργέτου, ἐν δέ, τὸ ἐν AE 1917, 236, 94, ἀπονέμει μόνον τὸν τίτλον αὐτόν.

Μουσείον Ἀμφιαρείου: α. Ἐνω ὄψις τοῦ βάρου τοῦ φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν, β. Ἡ ἐπιγραφὴ

Β. ΠΕΤΡΑΚΟΣ